

Άλγεβρα 1 – ΣΕΜΦΕ – 2006/07 (διδ: Ε. Αγγελόπουλος)

Το παρόν πρόβλημα ασχολείται με τη μελέτη δομών που γενικεύουν ή εξειδικεύουν τον δακτύλιο $\mathcal{L}(X)$ των γραμμικών μετασχηματισμών ενός διανυσματικού χώρου X . Οι ερωτήσεις 1 ως 7 βαθμολογούνται με 1,5 η καθεμία, η ερώτηση 8 είναι για όποιον θέλει να εμβαθύνει μετά την εξέταση (και δεν βαθμολογείται). Βαθμολογικό μόνονος δίνεται στη σαφήνεια της έκφρασης. Είναι θεμιτή η χρήση αποτελεσμάτων προγενεστέρων ερωτήσεων, ακόμη κι αν δεν έχουν αποδειχτεί στο γραπτό. Επιτρέπεται η χρήση βιβλίων και σημειώσεων.

.....

Σε ότι ακολουθεί, $(X,+)$ [ή, απλούστερα, X] δηλώνει μια Αβελιανή ομάδα με προσθετικό συμβολισμό της πράξης, ουδέτερο στοιχείο το 0 και αντίθετο του x το $(-x)$ για κάθε x στοιχείο του X . Το σύνολο των συναρτήσεων από το X στον εαυτό του θα καλείται $\text{Syn}(X)$ και το υποσύνολο των αντιστρέψιμων συναρτήσεων $\text{Syn}(X)^*$. Υπενθυμίζεται ότι το σύνολο $\text{Syn}(X)$ αποτελεί αβελιανή ομάδα ως προς την πρόσθεση συναρτήσεων:

$$[f \oplus g](x) = f(x) + g(x),$$

με ουδέτερο στοιχείο τη σταθερή συνάρτηση 0 και αντίθετο στοιχείο της συνάρτησης g την $-g$, ενώ το σύνολο $\text{Syn}(X)^*$ αποτελεί ομάδα ως προς την σύνθεση συναρτήσεων:

$$[f \circ g](x) = f(g(x)),$$

με ουδέτερο στοιχείο την ταυτοτική συνάρτηση $\text{Id}(x)=x$ και αντίστροφη της g την g^{-1} . Το σύνολο $\text{End}(X)$ των ενδομορφισμών του X αποτελείται από τις συναρτήσεις που διατηρούν την πρόσθεση, δηλαδή:

$$a \in \text{End}(X) \Leftrightarrow a(x+y) = a(x) + a(y),$$

ενώ το σύνολο $\text{Aut}(X)$ των αυτομορφισμών του X είναι η τομή των $\text{End}(X)$ και $\text{Syn}(X)^*$, αποτελείται δηλαδή από τους αντιστρέψιμους ενδομορφισμούς και είναι υποομάδα της ομάδας $\text{Syn}(X)^*$.

1) Δείξτε ότι $(\Delta.o)$ $\text{Id} \in \text{End}(X)$ και, για $a, b, c \in \text{End}(X)$, ισχύουν $a \circ b \in \text{End}(X)$, $a \oplus b \in \text{End}(X)$, $(-a) \in \text{End}(X)$, $a \circ (b \oplus c) = (a \circ b) \oplus (a \circ c)$, $(a \oplus b) \circ c = (a \circ c) \oplus (b \circ c)$.

Τι συμπεραίνουμε ως προς τη δομή του $\text{End}(X)$; Ποια είναι η ομάδα των αντιστρέψιμων στοιχείων του;

2) Έστω επιπλέον ότι στο X ορίζεται και κάποιος πολλαπλασιασμός που του προσδίδει δομή δακτυλίου. Δ.ο., για κάθε y στο X , οι συναρτήσεις L_y, R_y τέτοιες ώστε $L_y(x) = yx$ και $R_y(x) = xy$ είναι ενδομορφισμοί που ικανοποιούν:

$$L_y \circ L_z = L_{yz}, \quad R_y \circ R_z = R_{zy} \quad \text{και} \quad L_y \circ R_z = R_z \circ L_y.$$

Ποια η σχέση μεταξύ L_y και R_y όταν ο δακτύλιος X είναι αντιμεταθετικός;

3) Δ.ο., εάν X αντιμεταθετικός δακτύλιος με μονάδα, η συνάρτηση L_y είναι ενδομορφισμός δακτυλίου αν και μόνο αν $y^2=y$ (Σχόλιο: αν μια συνάρτηση διατηρεί την πρόσθεση σπανίως διατηρεί τον πολλαπλασιασμό και αντιστρόφως).

4) Δ.ο. εάν X κυκλική προσθετική ομάδα (οπότε είναι και αντιμεταθετικός δακτύλιος, δηλαδή $X=Z$ ή $Z_m=Z/mZ$ για ακέραιο m) τότε κάθε ενδομορφισμός της είναι της

μορφής L_γ για κάποιο γ στο X . Δ.ο. το ίδιο ισχύει και για την προσθετική ομάδα των ρητών $(\mathbf{Q}, +)$, αλλά όχι των μιγαδικών $(\mathbf{C}, +)$.

5) Δ.ο. εάν X διανυσματικός χώρος στο σώμα $\mathbf{F}$, το σύνολο $\mathcal{L}(X)$ των $\mathbf{F}$ -γραμμικών απεικονίσεων του X στον εαυτό του είναι υποδακτύλιος του $\text{End}(X)$ χωρίς υποχρεωτικά να ταυτίζεται. Δ.ο. για $\mathbf{F}=\mathbf{Z}_2$ τότε $\mathcal{L}(X) = \text{End}(X)$. (Σημείωση: χρειάζεται ο ορισμός του γραμμικού μετασχηματισμού από τη Γραμμική Άλγεβρα).

6) (Θεωρούμε δεδομένη την πλήρη αντιστοίχιση μεταξύ $\mathcal{L}(\mathbf{F}^m)$ και πινάκων $m \times m$ με στοιχεία στο $\mathbf{F}$)

Θέτουμε $X=(\mathbf{Z}_2)^2$ και εξετάζουμε τον δακτύλιο $\Delta=\text{End}(X)=\mathcal{L}(X)$. Δ.ο. ο X είναι ισόμορφος με την ομάδα V_4 του Klein και ότι ο δακτύλιος Δ έχει 16 στοιχεία, ενώ η ομάδα $\Delta^*=\text{Aut}(X)$ των αντιστρέψιμων στοιχείων έχει 6 στοιχεία και είναι ισόμορφη με την S_3 .

7) (Ίδιες συμβάσεις με το 6): Δ.ο. από τα μη αντιστρέψιμα στοιχεία φ του Δ τα τέσσερα ικανοποιούν $\varphi^2=0$ (μεταξύ τους και το $\varphi=0$) και τα υπόλοιπα 6 ικανοποιούν $\varphi^2=\varphi$. Δ.ο. τα έξι αυτά στοιχεία μπορούν να χωριστούν σε τρία ζεύγη με δύο διαφορετικούς τρόπους: συνταιριάζοντας δύο πίνακες όταν είτε έχουν ίδια εικόνα αλλά διαφορετικό πυρήνα, είτε τον ίδιο πυρήνα αλλά διαφορετική εικόνα.

8) (Άσκηση για το σπίτι): Να αναλυθεί ο Δ σε τροχιές του $\Delta^*=\text{Aut}(X)$ κάτω από τη δράση $\varphi \rightarrow u \circ \varphi \circ u^{-1}, u \in \text{Aut}(X)$. Να μελετηθούν οι υποδακτύλιοι του Δ και ναδειχτεί ότι ο Δ δεν έχει γνήσια ιδεώδη. Γενικεύεται αυτό για άλλες επιλογές του X ;

Διάρκεια εξέτασης: τρεις ώρες.